

ПРО ІННОВАЦІЙНІ СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті розкрито суть соціальної технології, окреслено її основні ознаки, характерні особливості, подано структуру й алгоритм реалізації та орієнтовні критерії оцінки її якості, як кінцевого результату.

Ключові слова: інновація, технологія, технологізація, педагогічна технологія, освітня технологія, технології (навчання, управління), соціальна технологія, методика, нація, патріотизм, якість.

**Оксана
КОВАЛЬСЬКА**

Доцент кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького ОІППО, кандидат педагогічних наук, вчитель Захисту Вітчизни, вчитель вищої категорії, «старший вчитель»

П о с т а - новка проблеми у загальному вигляді. Ситуація, що склалася в країні, загострила цілу низку актуальних проблем, які не допускають зволікання, а потребують

негайного вирішення вже сьогодні. Сучасна освіта перебуває у стані постійного оновлення та реформування. Однак, як свідчать відгуки випускників та їх батьків, не задовольняє в повній мірі запитам суспільства і серйозно відстає від потреб життя.

З одного боку ми спостерігаємо в освіті інформаційний та інноваційний бум, з іншого – втрачання інтересу до навчання значної кількості учнів, перевантаження, проблеми зі

здоров'ям, неможливість реалізувати себе та знайти не тільки своє місце в житті, а і достойну роботу та заробітну плату.

Які з поміж інновацій сучасної школи відповідають вимогам сьогодення і забезпечать той очікуваний результат? Стануть вони «корисними» чи «ні»? Ми зможемо дізнатися, пройшовши лише випробування часом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В науковій літературі дослідженням проблеми інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів займалися Вашенко Л., Галіцина Л., Даниленко Л., Дичківська І., Наволокова Н., Пехота О., Химинець В. та ін.

Однак, слід зауважити, що проведений аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про недостатню розробленість пи-

тання реалізації ідей національно-патріотичного виховання в ході технологізації виховного процесу, деякий «понятійний волюнтаризм», що виявляється у заміні чи отождненні педагогами-практиками таких понять як «технологія», «методика», «прийом», «підхід», «якість» як кінцевий результат.

Формулювання цілей статті.

Метою нашої статті є розкрити суть соціальної технології, зазначити її характерні особливості, окреслити її основні ознаки, подати структуру та алгоритм реалізації й орієнтовні критерії оцінки її якості, як прогнозованого результату, що сприятиме дієвості та результативності роботи по реалізації основних завдань національно-патріотичного виховання в школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта, в цілому, є надзвичайно консервативною системою, тому й нові технології запроваджувати в процес навчання, виховання й розвитку учнів дуже складно. Завданням керівників шкіл за сучасних умов має стати проблема подолання консерватизму в підходах до навчально-виховної діяльності освітнього закладу, оскільки лише інноваційна за сутністю освіта може виховати людину-патріота своєї держави, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації суспільства, є всебічно розвинутою, самостійною, самодостатньою особистістю, керується в житті високою мораллю, вичерпними знаннями й усталеними переконаннями, дбає про розвиток та зміцнення своєї держави.

Досвід розвинених країн свідчить, що зміни в освіті – не разова подія, а надзвичайно тривалий, складний та дорогий, у фінансовому розумінні, процес. На їх думку, результати великої реформи в освіті на національному рівні можна прослідкувати протягом близько двадцяти років, а деяке серйозне поліпшення на рівні окремої школи, як мінімум, – впроваджено шість років. Під час впровадження інновацій можливі зупинки і

навіть спад у роботі педагогічного колективу. Тож усе відразу змінити на ліпше подекуди просто неможливо.

Досить часто ми, захоплюючись новими ідеями, невміло впроваджуємо їх у практику шкільного життя. Тому слово „інновація», як наслідок, зустрічає опір вчителів. На думку науковців, з впровадженням інноваційних ідей певний хаос у колективі, психологічні хитання вчителів, опір скептиків, спад у роботі закладу є на певних стадіях навіть неминучими, коли все нове спочатку функціонує навіть гірше, ніж старе. Потрібен пошук істини, досконалості, науковий та професійний підхід, які, мабуть, може знайти не кожен.

За визначенням тлумачного словника, інновація – нововведення, цілеспрямована зміна, яка викликає перехід системи з одного стану в інший [9].

Сьогодні науковці розрізняють ідеї цілковито нові і раніше невідомі; адаптовані, розширені або переоформлені, що набувають особливої актуальності за певних умов. В. С. Лазарев пропонує оцінювати новації за трьома основними критеріями: актуальністю, корисністю, реалістичністю [1].

Як зазначає І. М. Дичківська, суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання й виховання є їх технологізація – неухильне дотримання змісту і послідовності етапів впровадження нововведень. А провідним у будь-якій технології вважається детальне визначення кінцевого результату і точне його досягнення [3].

Науково-технічний прогрес зумовив технологізацію не лише у промисловості, а й проник у сферу культури, освіти тощо. Тому технології в освіті належать до соціальних технологій. Оскільки, технології впливу на людину є досить складними як в організації так і в здійсненні, то ми говоримо про них, як про технології найвищого рівня організації, результатом яких має стати продукт із чітко

заданими і очікуваними властивостями.

За переконанням Я. А. Коменського, «Технологія повинна гарантувати позитивний результат в навчанні. А для цього слід окреслити цілі, вміло вибрати засоби та встановити чіткі правила користування цими засобами, щоб було неможливим не досягнути мети» [7, с. 5].

В педагогіці поняття «технологія» нині має понад триста визначень однак, технологія – грецьке слово за походженням (tehne – мистецтво), ремесло, «наука, logos – «поняття»», «вчення»), хоча узагальнюють це все як «вчення про майстерність», «шлях до мистецтва» [7, с. 6].

Сучасна школа представляє собою складну соціально-педагогічну систему – метатехнологію підготовки нового покоління до життя, праці, подальшого професійного становлення, активного включення в соціальне життя. Як правило, розробці нової технології передують нові потреби, запити (цілі) суспільства, наукові відкриття або результати наукових досліджень.

Серед спільних рис, що є характерними для інноваційних технологій, науковцями визначено такі:

- діяльність педагогів на діагностичній основі;
- психологізація педагогічного процесу;
- диференціація та індивідуалізація навчання і виховання;
- розвивально-творчий характер діяльності школярів;
- атмосфера співробітництва та психологічного комфорту;
- моніторинг навчального процесу;
- підвищена увага до потреб та запитів учнів.

Як правило, «інноваційна технологія» в освіті спрямована на підвищення ефективності навчально-виховного процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів.

Сьогодні науковці розмежовують поняття «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання (управління)».

Освітні технології покликані забезпечити розв'язання стратегічних завдань в освіті – прогнозування розвитку освіти, проектування і планування цілей, результатів, змісту, способів, організаційних форм. Це: концепції освіти, освітні закони, освітні системи тощо.

За визначенням ЮНЕСКО, «педагогічна технологія» – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів, в їх взаємодії, які ставлять своїм завданням оптимізацію форм освіти» [4, ст. 5].

Педагогічна технологія відображає тактику реалізації освітніх технологій у навчально-виховному процесі за наявності певних умов. Педагогічна технологія акумулює і виражає загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу, відображає модель навчально-виховного та управлінського процесу, об'єднує в собі їх зміст, форми й засоби.

Технології навчання (управління) моделюють шлях досягнення управлінського консенсусу чи засвоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. Вони охоплюють зміст, форми, методи навчання, управління.

Будучи наділеною всіма ознаками системи, до яких ми відносимо: логіку процесу; взаємозв'язок частин; структурну і змістову цілісність; соціо і природовідповідність; інтенсивність усіх процесів, педагогічна технологія має специфічні сутнісні ознаки, які виокремлюють її як самодостатній неповторний феномен. До таких ознак належать:

- Концептуальність (опирання технології на конкретну наукову концепцію).
- Визначення цілі й кінцевого результату за оптимальних умов.
- Економічність (якість праці педагога щодо досягнення запланованих результатів).
- Алгоритмізованість, проектованість, цілісність, керованість.

- Коригованість (можливість оперативного зворотного зв'язку) та внесення коректив [3].

Будь-яка технологія оцінюється за такими параметрами: кількістю етапів; ступенем технологічності; складністю технологічності; гнучкістю і мобільністю технології тощо. З'ясування цих параметрів забезпечує прийняття виваженого рішення про доцільність впровадження конкретної технології навчання, управління.

Досить часто під поняттям «технологія» мають на увазі «методику» і навпаки. Однак, це не є логічним, оскільки поняття «методика» ширше за поняття «технологія», адже вона включає як змістовий так й інструментальний аспект педагогічного процесу. Як висновок, у межах методики можуть співіснувати різні технології.

Таким чином можна зробити висновок, що методика є окремою теорією, а технологія – алгоритм її втілення у практику. Як наслідок, педагогу недостатньо знати тільки методику, він ще й повинен володіти технологією досягнення запланованого кінцевого результату і проектування майбутнього навчально-виховного процесу.

На думку С. А. Смірнова, розвиток будь-якої сфери діяльності людини відбувається за формулою «окреміє досвід – ремесло (майстерність) – технологія» [8].

Перш ніж перейти до технологій в реалізації завдань національно-патріотичного виховання, з'ясуємо, який глибокий зміст вкладає у ці поняття наш народ. На думку Г. Ващенко, націю *творить спільність походження (крові), території, мови, культури, традицій* (Ващенко Г., 1994, с. 97). Цементуючою її силою є національний дух, відчуття успіхів і кривди, яку їй завдають інші народи, а також прагнення жити вільно і самостійно.

Патріотизм (від гр. patriotes – батьківщина) – любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, продовжити

примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.

Джерелами патріотичного виховання є рідне слово батька і матері, колицьова пісня, рідна оселя, батьківщина і Батьківщина, героїчне минуле народу, конкретна діяльність особистості щодо зміцнення своєї країни.

Метою національно-патріотичного виховання є становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, знати свої права і обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти єднанню українського народу, громадянському миру і злагоді в суспільстві.

Досягнення цих важливих цілей ми можемо спостерігати в ході реалізації таких технологій, як:

- «Школа успіху і радості» (С. Френе);
- «Школа для життя, через життя» (Ж. – О. Декролі);
- Технологія саморозвитку (М. Монтессорі);
- «Й е н а - п л а н - ш к о л а » (П. Петерсена);
- «Школа діалогу культур» (В. Біблера);
- Технологія розвитку творчої особистості (Г. Альтшуллера);
- Особистісно орієнтоване виховання (Автор-розробник Бех І. Д.)
- Технологія формування творчої особистості (Автори – Ю. Богоявленська, Р. Грановська, В. Паламарчук, О. Пехота, С. Сисоєва);
- Технологія життєвого проектування (Автор І. Єрмаков);
- Технологія підтримки розвитку обдарованості (Автор – О. Мариновська);
- Проектна технологія (С. Шацького);
- Технологія колективного творчого виховання (І. П. Іванов);
- Технологія «Створення ситуації успіху» (А. С. Белкін);

- Технологія розвитку критичного мислення (Л. Виготський);
- Технологія «педагогічна підтримка»;
- Ігрові технології та ін..

Якщо ми виходимо з того, що школа – це складна соціально-педагогічна система, яка має свої підсистеми, то можна впевнено стверджувати, що національно-патріотичне виховання – це підсистема, яка може бути розглянута як відносно цілісна система виховної роботи в школі з усіма притаманними їй ознаками, а саме: наявністю спільної мети, наявністю складових частин (елементів), наявністю зв'язків; цілісністю [2].

Зрозуміло, що ця підсистема, як і усі інші, є відкритою, складною, частково-детермінованою, з елементами стохастичності (результати роботи якої наперед достеменно неможливо передбачити), цілеспрямованою, керованою та самокерованою і має ієрархічну структуру.

Взаємодія таких взаємопов'язаних підсистем утворює інтегративну систему якість, не притаманну її складникам, і характеризується зв'язком із зовнішнім середовищем [5].

За результатами експертного оцінювання будь-якої педагогічної технології очевидно має бути чітка відповідь на такі питання:

Чи присутній у педагогічній системі, що пропонується, технологічний інваріант (незмінна за будь-яких перетворень величина);

Чи забезпечує педагогічна система, яка претендує на статус технології, гарантований позитивний результат, адекватний задекларованим цілям;

3) Чи є представлена педагогічна технологія актуальною (тобто чи сприяє конкретному вирішенню актуальних проблем і завдань у практиці навчання й виховання) [3].

Як правило, промислові технології потребують чіткої послідовності у виконанні певного виду діяльності з чітко визначеним кінцевим результатом. Порушення цієї послідовності чи випадання певної операції може призвести до зниження результативності.

Проте, технології в освіті належать до групи соціальних технологій, бо в них ключовою особою виступає людина. В соціальних технологіях, на відміну від промислових, по-перше, строга послідовність не обов'язкова, по-друге, чітке дотримання алгоритму виконання дій не завжди дає найкращий результат. Тому соціальні технології більш гнучкі і не так чітко детерміновані. Підбір у певній послідовності навіть самих результативних способів чи прийомів не завжди гарантує досягнення самої високої ефективності.

В технологіях навчання провідну і вирішальну роль відіграє структура. Структура технології навчання включає:

- Попередню діагностику (вивчення стану) проблеми.
 - Мотивацію та організацію діяльності.
 - Безпосередню дію прийомів, засобів, методів, форм.
 - Контроль якості і корекцію [4].
- Серед її особливостей:
- Не завжди чітко проглядається кінцевий результат;
 - Потребує періодичного проведення контролю;
 - Виявлення проблем та робота над помилками;
 - Повторний контроль з метою остаточності даних;
 - Діагностика причин неуспішності роботи системи на 100% [4].

Людина є надзвичайно багатомірною і багатофакторною системою, на яку здійснюють вплив зовнішні і внутрішні фактори впливу. Тому заздалегідь передбачити силу того чи іншого педагогічного ефекту просто неможливо. Тут вирішальну роль відіграє зворотній зв'язок, за якого вчитель, наприклад, закріплюючи вивчений матеріал, ще довгий час виявляє учнів, що не достатньо глибоко володіють необхідним матеріалом і постійно проводить корекційну роботу.

Таким чином, соціальні технології тим і відрізняються від промислових, що є більш гнучкими, здатними скоригувати відхилення у навчально-ви-

ховному процесі і вивести його на більш високий очікуваний рівень, де вирішальну роль відіграє зворотній зв'язок, вибіркове повторення проблемного матеріалу чи окремих частин навчального процесу та доопрацювання прогалин з окремими його учасниками.

За такої позиції, ми розглядаємо технологію як систему чітко вибудованих компонентів та взаємоузгоджених дій, деякий алгоритм, що призводить до очікуваного результату. Оскільки, мова йде про алгоритм, то спосіб реалізації цього алгоритму може бути різний: швидкий і не дуже, новий і старий, і т. п. Тому сучасні інноваційні технології мають на меті виявити найбільш ефективні і швидкі способи досягнення прогнозованих результатів.

В. П. Беспалько пропонує розглядати технологію, як ту ідею, що забезпечує освітній процес на 4 рівнях, де:

1 рівень – учнівський (репродуктивна діяльність);

2 рівень – алгоритмічний (коли задана ціль і подано шлях її досягнення);

3 рівень – евристичний (є лише ціль, людина сама обирає собі шлях);

4 рівень – істинна творчість (задач немає, людина сама собі ставить мету і здійснює пошук найоптимальних можливостей її досягнення) [4].

Отже, технологія – це не завжди інноваційний, сучасний і швидкий спосіб досягнення цілі, а той спосіб, який дає очікуваний результат.

Однак, у педагогічному середовищі ми часто спо-

стерігаємо небажання чи неготовність значної частини вчителів прилучитися до інноваційних процесів, впроваджувати нові та результативні технології у навчальній діяльності школи. Або навпаки, впровадження будь-яких нових ідей, що часто є не виправданим, призводить до професійного вигорання вчителів та втрати інтересу до навчання з боку учнів. Так, О. І. Мармаза зазначає, що в освіті «...спостерігаються кон'юктурні зміни, бажання деяких освітян засвідчити свою «інтелектуалізацію», будь-яким способом продемонструвати свою «інно-

Технологія – це не завжди інноваційний, сучасний і швидкий спосіб досягнення цілі, а той спосіб, який дає очікуваний результат

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галіцина Л. В. / Банк інноваційних педагогічних технологій. - К.: Шк. Світ, 2012.- 104 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
2. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
3. Дичківська І. М. / Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004.- 352 с. (Альма матер).
4. Інноваційні виховні технології / Когут О. І, Юзефік Л. О., Тимчишин О. І. – Тернопіль: Астон, 2009. – 352 с.
5. Калініна Л. М. Професіограма українського директора школи, моделювання управлінської діяльності директора школи / Людмила Миколаївна Калініна // Директор шк. – 2001. – № 3. – С. 13–15.
6. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника. – Х.: Видав. група «Основа», 2007. – 448 с. – (Серія «Адміністратору школи»).
7. Наволокова Н. П. / Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. - Х.: Вид. група «Основа», 2011. - 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
8. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии: учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / С. А. Смирнов, И. Б. Котова, Е. Н. Шиянов и др.; под ред. С. А. Смирнова. – 4-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 512 с.
9. Тлумачний словник української мови / [уклад. Ковальова Т. В., Коврига Л. П.]. – Х.: Синтекс, 2005. – 672 с.

ваційність». Наслідки – перевантаження учнів, формальна зміна назв освітніх установ і багато порожніх розмов про нововведення» [6].

Про доцільність змін у інноваційній діяльності школи й вчителя досить обґрунтовану відповідь можна знайти в колективній роботі московських вчених на чолі з М. М. Поташником:

1. Прагнення впроваджувати все, що привернуло увагу, зацікавило, десь бачили, десь читали чи чули. Як наслідок – відсутність результатів, артритя в роботі, хаос.

2. Пошук найбільш ефективної технології засобом спроб та помилок. Наслідок теж легко передбачуваний: даремно витрачений час, знервовані вчителі, занепокоєні батьки, втомлені діти, невисокі освітні показники.

3. Упровадження того, що впроваджують в інших школах, щоб витримати конкуренцію, не відстати від педагогічної «моди». Результатом такого підходу буде повна зневіра вчителів у ефективність інноваційного пошуку, бо вони вже у такий

спосіб «впроваджували» не одну методику та досвід.

4. Безсилля перед тиском вищих органів управління освітою. Це найскладніший варіант з огляду на те, що і сам керівник закладу освіти не бачить ніякої перспективи цієї кампанії.

Тому, **актуальним сьогодні для науковців, керівників освіти, педагогічних працівників, керівників позашкільних організацій, батьків є дотримання основного принципу – не нашкодити і пам'ятати, що інноваційна освітня діяльність – це складний процес, який потребує науково-методичного підходу на усіх рівнях, виваженого, перевіреного та ресурсно виправданого рішення на шляху досягнення прогнозованого результату.**

Висновки. Отже, сучасна педагогічна технологія повинна гарантувати досягнення певного рівня навчання й виховання, бути ефективною за результатами, оптимальною щодо термінів впровадження, витрат сил і засобів.

«Держава – це як добре налагоджений сервіс», – зазначив один із політичних діячів України, Анатолій Гриценко. Тому німці, американці, японці люблять свою державу за державні соціальні гарантії; рівень обслуговування; достойні заробітні плати та пенсії; повагу до особистості людини та ін.. Ми же любимо свою багатостраждальну Україну незважаючи ні на що.

Тому такі патріоти своєї держави в змозі виховати молоде покоління таких же патріотів, як самі, незважаючи на непрості і не завжди корисні реформи в освіті. Потрібна лише достойна патріотична політика зверху й донизу по всіх складових державної системи, належний фінансовий супровід в освіті.

Однак, з трибун ми чуємо такі слова: «Зараз закладається фундамент освіти...», «Ми маємо створити основу...». А по-моєму, **нашій державі й освіті треба лише одне «Щоб слова не розходилися з ділом». І тоді буде все добре і в державі, і в освіті, і з вихованням патріотизму у наших громадян.**

Оксана Ковальская

Об инновационных социальных технологиях национально-патриотического воспитания учеников

В статье раскрыты суть социальной технологии, обозначены ее основные признаки, характерные особенности, структура, алгоритм реализации и ориентировочные критерии оценки ее качества, как конечного результата

Ключевые слова: инновация, технология, технологизация, педагогическая технология, образовательная технология, технологии (обучения, управления), социальная технология, методика, нация, патриотизм, качество.

Oksana Kovalska

About the innovative social technologies of a national-patriotic education of students

The article deals with the essence of social technology, outlines its main features, characteristics, presents the structure and algorithm of its implementation and oriented criteria for its quality assessing as the final result.

Key words: innovation, technology, technologization, educational technology, learning technology, management technology social technology, methods, nation, nationalism, quality.